Onderzoeksopzet Rekenkameronderzoek

Wachttijden in de jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning

Definitieve versie

Van: Rekenkamer Vijfheerenlanden
Onderzoekers:
Rob Paulussen (tevens lid)
Jolanda Versteegh (tevens lid)

Overige leden van de Rekenkamer:
Karin van den Berg (voorzitter)
Lies van Aelst (lid)
Collin Hoogeveen (lid en tegenlezer)

Vijfheerenlanden, oktober 2022

Inhoudsopgave

1. **Aanleiding en relevantie** **2**
2. **Onderzoeksdoel en afbakening** **2**
3. **Onderzoeksvraag en deelvragen** **3**
4. **De onderzoeksactiviteiten** **4**
5. **Voorlopige en globale planning** **5**
6. **Onderzoeksteam** **5**

1. Aanleiding en relevantie

Gemeenten zijn sinds 2015 verantwoordelijk voor jeugdhulp en de ondersteuning aan mensen die niet zelfredzaam zijn (maatschappelijke ondersteuning). De gedachte was destijds dat gemeenten met minder middelen beter in staat zouden zijn om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen.[1] In 2021 blijkt deze aanname niet juist en stelt het kabinet 613 miljoen euro ter beschikking aan gemeenten om acute problemen in de jeugdzorg op te lossen. 225 miljoen daarvan is bestemd voor het verkleinen van de wachttijden in de gespecialiseerde jeugdzorg en 50 miljoen voor het aanpakken van acute ggz-problemen van jongeren. Het geld is neergeslagen in diverse maatregelen zoals het 'opschonen' van de wachtlijsten, uitbreiden van de behandelcapaciteit en het versterken van de samenwerking tussen de betrokken organisaties. Met name in de acute jeugd-ggz lijkt de krapte op de arbeidsmarkt roet in het eten te gooien.[2]
Ook wat betreft de taken rond maatschappelijke ondersteuning aan kwetsbare mensen blijken veel gemeenten de stijgende vraag niet goed aan te kunnen waardoor ook hier de wachttijden blijven toenemen. In 2020 riep de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gemeenten op paal en perk te stellen aan huishoudelijke Wmo-hulp aan 'rijken' (de zogenaamde 'schoonmaaksubsidie') door hen laag op een wachtlijst te plaatsen.[3] In 2021 en 2022 ontwikkelen vele gemeenten plannen en maatregelen om de wachttijden bij maatschappelijke ondersteuning aan te pakken.

De Rekenkamer Vijfheerenlanden inventariseerde onlangs de belangstelling van raadsleden voor onderzoek. Daaruit kwam wachttijden als een van de onderwerpen naar voren die de raad graag onderzocht wil hebben. Na zorgvuldige afweging heeft de rekenkamer besloten tot dit onderzoek.

2. Onderzoeksdoel en afbakening

Het onderzoek is gericht op het inzichtelijk maken van de aard, omvang en de ontwikkelingen van de wachttijden in de jeugdzorg, de maatschappelijke ondersteuning en de toegang hiertoe via onder andere de sociaal teams. Daarnaast willen we inzichtelijk maken welke maatregelen de gemeente Vijfheerenlanden al genomen heeft en welke maatregelen nog denkbaar zijn. We beschrijven hier tevens maatregelen die in de regio zijn genomen die ook effect hebben op het bekorten van de wachttijden voor inwoners van Vijfheerenlanden. Verder beschrijven we de (eerste) resultaten van de in Vijfheerenlanden en de regio ondernomen maatregelen en brengen we globaal de resultaten in kaart van de nog denkbare maatregelen.
De rekenkamer wil tot slot nagaan welke politiek-bestuurlijke afwegingen hiermee gepaard gaan en welke rol de raad daarin kan vervullen.

[1] Zie Nederlands Jeugdinstituut, 2017.
[2] Zie Binnenlands Bestuur, 19 maart 2022,
[3] Zie Binnenlands Bestuur, 10 november 2020.

3. Onderzoeksvraag en deelvragen

In het verlengde van de doelstelling hanteren we de volgende vraagstelling in het onderzoek.

Welke maatregelen kunnen de gemeente Vijfheerenlanden en de Regionale Backoffice Lekstroom (RBL) nemen om de wachttijden binnen jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning te bekorten? Welke maatregelen zijn al genomen en wat zijn daarvan de eerste resultaten?
Welke rol kan de gemeenteraad vervullen gericht op het tegengaan van problematische wachttijden?

De centrale onderzoeksvraag is uitgewerkt in onderstaande zeven deelvragen. De Rekenkamer geeft zichzelf daarbij de ruimte om op basis van voortschrijdend inzicht de deelvragen bij te stellen en aan te vullen. De deelvragen beperken zich alleen tot de taakvelden Jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning.

1. *Wat houdt het landelijke probleem van wachttijden in de jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning in? Wat is (bekend over) de aard van de problematiek en hoe ontwikkelt deze zich?*

2. *Wat is bekend over de aard, omvang en de ontwikkelingen in de wachttijdenproblematiek in de jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning voor de inwoners van Vijfheerenlanden?*

3. *Welke maatregelen uit andere gemeenten zijn bekend om de wachttijdenproblematiek in deze taakvelden aan te pakken? Wat zijn daar de (eerste) resultaten van? Zijn er ook neveneffecten bekend?*

4. *Welke maatregelen worden al voor de inwoners in Vijfheerenlanden toegepast en wat zijn de (eerste) resultaten en neveneffecten?*

5. *Welke maatregelen worden door gemeente Vijfheerenlanden en de regio RBL (nog) niet toegepast en waarom niet?*

6. *Welke politiek-bestuurlijke afwegingen spelen een rol bij de keuze voor het al dan niet invoeren van maatregelen? Welke rol kan de raad hierin vervullen?*

7. *Welke aanbevelingen kan de rekenkamer doen om de wachttijden in de onderzochte taakvelden voor inwoners van Vijfheerenlanden te bekorten?*

<u>Toelichting belangrijke begrippen</u>

Wachttijdenproblematiek
De rekenkamer inventariseert welke wettelijke en mogelijk ook lokale normen er zijn op grond waarvan wachttijden als problematisch (moeten) worden gezien. Denk hierbij aan een

equivalent van de zogenaamde 'Treeknormen'; normen voor de maximale wachttijd voor niet acute zorg die zorgaanbieders en verzekeraars in 2000 samen hebben vastgesteld in een overleg op landgoed Den Treek. Wat is de strekking van (mogelijke) algemene normen binnen Jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning en hanteren gemeenten ook hun eigen normen? De Rekenkamer inventariseert (landelijke) onderzoeksrapporten naar de aard, omvang en ontwikkeling van wachttijden binnen Jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning.

Resultaten en neveneffecten
De rekenkamer inventariseert welke bijdrage elders ingevoerde maatregelen hebben geleverd aan het terugdringen van de wachtlijstproblematiek (deelvraag 3). Hierbij spreekt de rekenkamer van 'resultaten'. De rekenkamer wil echter ook aandacht geven aan de vraag of er bij deze maatregelen sprake was van andere gevolgen dan een toe- of afname van de wachttijden, zowel in positieve als negatieve zin, en zowel voorzien als onvoorzien.

4. De onderzoeksactiviteiten

De rekenkamer verwacht de volgende activiteiten uit te voeren.

1. *Oriënterend interview* met beleidsadviseurs sociaal domein (jeugdzorg, Wmo).

2. *Literatuurscan wachttijdenproblematiek* naar de aard, omvang en ontwikkelingen van de wachttijdenproblematiek en normen binnen de onderzochte taakvelden. Inventarisatie van actuele relevante inzichten uit onderzoek en (wetenschappelijke) publicaties.

3. *Diepte-interviews met experts*: enkele interviews met wetenschappers en praktijkdeskundigen uit de Jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning. Deze interviews zijn gericht op het doorgronden van de wachttijdenproblematiek: oorzaken, gevolgen, perverse (neven)effecten en aangrijpingspunten voor maatregelen.

4. *Startbijeenkomst*, toelichting onderzoek aan een vertegenwoordiging vanuit de ambtelijke organisatie. De Rekenkamer denkt daarbij zelf in eerste instantie aan de gemeentesecretaris en de betrokken beleidsadviseurs van de gemeente Vijfheerenlanden. Indien wenselijk kan hieraan ook een vertegenwoordiging vanuit de Sociaal Teams en/of de regio[4] deelnemen. De Rekenkamer maakt gedurende de startbijeenkomst werkbare afspraken en wisselt contactgegevens uit.

5. *Deskresearch en enkele interviews* naar maatregelen, bekende resultaten en neveneffecten bij andere gemeenten / zorgregio's. De rekenkamer onderzoekt hiertoe de maatregelen die genomen zijn in twee tot drie gemeenten (voorlopers). De onderzoekswerkzaamheden die hier plaatsvinden resulteren in een beschrijving van de gevonden maatregelen, en de reeds bekende resultaten en neveneffecten binnen de beleidscontext in de gemeenten / zorgregio's.

[4] Dat betreft dan de organisatie Regionale Backoffice Lekstroom (RBL). RBL is de organisatie van waaruit het beheer en de inkoop van zorg voor de regio plaatsvindt.

6. *Interviews* met medewerkers van het sociaal team en beleidsadviseurs van de gemeente Vijfheerenlanden en contractbeheer en administratie RBL: in kaart brengen van de resultaten en neveneffecten van tot op heden genomen maatregelen.

7. *Diepte-interviews met enkele zorgaanbieders* over de wachttijdenproblematiek, (mogelijke)maatregelen en te verwachten resultaten en neveneffecten.

8. *Analyse van de bevindingen*: wat zijn de onderliggende politiek-bestuurlijke afwegingen en welke rol is weggelegd voor de raad.

9. *Afrondend bestuurlijk interview portefeuillehouder*.

10. *Schrijven* concept Nota van Bevindingen en na ambtelijk wederhoor ook de concept Bestuurlijke Nota en eventueel een persbericht.

11. *Commentaarronde tegenlezer* verwerken.

12. *Procedures ambtelijk en bestuurlijk wederhoor* en de verwerking daarvan in definitieve rapportage (NvB en Bestuurlijke Nota).

5. Voorlopige en globale planning

De rekenkamer streeft ernaar om het onderzoek te starten in oktober 2022. Bedoeling is om begin mei 2023 de nota van bevindingen in ambtelijk wederhoor te brengen.

6. Onderzoeksteam

Het onderzoek wordt uitgevoerd door:

Rob Paulussen
Jolanda Versteegh

Collin Hoogeveen zal als tegenlezer fungeren